

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ПОГЛЯД НА УЧАСТЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ В ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

ADMINISTRATIVE LAW VIEW OF THE PARTICIPATION OF STATE AUTHORITIES IN TAX LEGAL RELATIONS

Актуальність розробки полягає в тому, що попри доволі ретельне опрацювання правового статусу державних органів, які реалізують державну політику в сфері оподаткування, їх повсякденна праця, спрямована на виконання функцій та завдань держави у визначеній сфері, наразі не є настільки ефективною, як це бажано для реалізації публічних та приватних інтересів, що у відповідних правовідносинах реалізуються. Такий стан спав потребує пильної уваги з боку науковців, аби розглянути можливість певної перебудови взаємин між державою та платниками податків крізь усвідомлення останніми, що взаємна участь в податкових правовідносинах і держави, і платників має спільну мету – формування матеріальної бази для здійснення подальшого фінансування публічних потреб. Такого усвідомлення з боку платників важко досягти, адже вони позбавляються частини своєї власності примусово на певні "віртуальні" видатки. Справа обтяжується ще і тим, що на шляху виконання податкового обов'язку стоїть безліч перешкод, як нормативно-го, так і організаційного характеру. В статті доводиться, по-перше, що подолати недоліки можливо шляхом перебудови діяльності податкових органів вбік публічно-адміністративних засад, де юрисдикційна діяльність буде вторинною відносно публічно-сервісної. По-друге, відповідні контролюючі органи поза адміністративних і податкових правовідносин не реалізують свій публічно-правовий статус, адже участь у визначених відносинах – це не їх можливість, передбачена нормами відповідної галузі, а "повинність", для реалізації якої вони створені та існують. Виконавчо-розпорядча діяльність з ухилом на надання публічно-правових послуг має стати основою діяльності контролюючих органів і відповідно стане передумовою забезпечення належного виконання платниками податкового обов'язку.

Ключові слова: *правовий статус, суб'єкт права, суб'єкт правовідносин, виконавчо-розпорядча діяльність, публічні послуги, податкові правовідносини, повноваження, компетенція.*

The relevance of the development lies in the fact that, despite a rather careful study of the legal status of state bodies that implement state policy in the field of taxation, their daily work aimed at fulfilling the functions and tasks of the state in a certain area is currently not as effective as it is desirable to implement public and private interests that are implemented in the relevant legal relationship. Such a dormant state requires careful attention from scientists to consider the possibility of a certain restructuring of relations between the state and taxpayers through the latter's awareness that the mutual participation in tax relations of both the state and taxpayers has a common goal – the formation of a material base for the further financing of public needs. Such awareness on the part of the payers is difficult to achieve, because they are deprived of a part of their property by force for certain "virtual" expenses. The case is further aggravated by the fact that there are many obstacles, both regulatory and organizational, that stand in the way of fulfilling the tax obligation. The article proves, firstly, that it is possible to overcome the shortcomings by restructuring the activity of tax authorities in the direction of public-administrative foundations, where jurisdictional activity will be secondary to public-

service activities. Secondly, the relevant control bodies outside of administrative and tax legal relations do not realize their public legal status, because participation in certain relations is not their possibility provided for by the norms of the relevant industry, but an "obligation" for the implementation of which they were created and exist. Executive-administrative activity with a bias towards the provision of public-legal services should become the basis of the activity of controlling bodies and, accordingly, will become a prerequisite for ensuring the proper fulfillment of tax obligations by taxpayers.

Key words: *legal status, subject of law, subject of legal relations, executive and administrative activity, public services, tax legal relations, powers, competence.*

Постановка проблеми. Питання оптимізації податкового законодавства, як і безпосередньо врегульованих його нормами процедур обчислення, сплати, справляння і стягнення податків, рівно як і забезпечення їх надходження за визначеною податковим та бюджетним законодавством адресою, не втрачає своєї актуальності протягом багатьох років. Це зумовлюється тривалими трансформаційними процесами, які відбуваються в сфері державного управління і публічного адміністрування, їх правового забезпечення, антогоністичною природою самого податку та інших обов'язкових платежів фіскального характеру, недосконалістю та незавершеністю формування законодавства щодо організації публічного адміністрування у визначеній сфері тощо. Втім, одним із питань порядку денного, вирішення якого, на наш погляд, певним чином сприятиме становленню нового типу мислення платників податків і їх правосвідомості у визначеній сфері соціальної активності, а також усунення усвідомлення ними низки перешкод на шляху виконання податкового обов'язку, є впровадження рівнопартнерських взаємин із контролюючими органами у справі формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів через їх взаємну участь у податкових правовідносинах. Адже розуміємо, що мета у обох сторін такого правовідношення спільна. Для хоча б часткового вирішення окресленого завдання першочерговим вбачається переосмислення змісту прав і обов'язків контролюючих органів в податкових правовідносинах і подальше забезпечення за допомогою норм чинного законодавства становлення їх як органів, не просто уповноважених контролювати, наглядати та притягувати до відповідальності за правопорушення, скоєні в сфері оподаткування, а більшою мірою як органів, які повинні створити умови для мінімізації таких правопорушень із наступною юридичною відповідальністю, втім без втрати, звичайно, контролюючо-наглядового призначення та примусового елементів діяльності. Певною мірою коріння вирішення окреслених питань міститься у визначенні, і за можливості в переусвідомленні, адміністративно-правового статусу контролюючих органів, як учасників/суб'єктів податкових правовідносин. **Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Питання співвідношення категорій "суб'єкт права" та "суб'єкт правовідносин", рівною мірою як і питання адміністративно-правового статусу публічних адміністрацій загалом, і контролюючих податкових органів зокрема, підлягали дослідженням неодноразово протягом як минулої доби так і в умовах сьогодення. Втім деякі моменти, що пов'язані із визначенням об'єму владних повноважень контролюючих органів, необхідних для забезпечення належного виконання платниками податкового обов'язку, потребують більш пильної уваги. Зазначені питання вирішувалися такими науковцями, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.Ф. Бевзенко, Ю.П. Битяк, В.В. Галуцько, І.П. Голосніченко, В.М. Гарашук, С.В. Ківалов, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Є.В. Курінний, Д.В. Мандичев, О.І. Миколенко, Н.Р. Нижник, В.І. Селіванов, О.В. Тюрін, О.І. Харитонова й ін. В поєднанні з податково-правовим статусом місце та роль цих органів в податкових правовідносинах була предметом досліджень таких науковців, як, зокрема, О.О. Бандурка, В.Т. Білоус, Л.К. Воронова, О.П. Дзісяк, О.А. Долгий, Ю.Ф. Кваша, О.О. Кузьменко, М.П. Кучерявенко, В.М. Попович, А.М. Соколовська, П.В. Цимбал, Ф.О. Ярошенко та ін.

Виклад основного матеріалу. Передусім звернемось до розуміння оперованих категорій "суб'єкт права" та "суб'єкт правовідносин", адже стосовно предмета даного дослідження їх розмежування є принциповим. Як свідчить Н.П. Каменська в своїх дослідженнях, "...довготривала полеміка щодо співвідношення категорій "суб'єкт адміністративного права" – "суб'єкт адміністративних правовідносин" ...має принципове значення для правозастосування в частині визначення юридичної природи та обсягу відмінностей між правовим статусом галузевих суб'єктів та їх реальними правовими можливостями у разі участі в тих або інших правовідносинах" [1, с. 69]. Повною мірою поділяючи цю тезу, вважаємо її вихідною для організації подальшого дослідження адміністративно-правового статусу контролюючих органів у відносинах щодо організації і забезпечення здійснення оподаткування фізичних та юридичних осіб. Це вбачається можливим,

тому, що відносини із обчислення та сплати податків, їх правового "супроводу" регулюється не тільки і не виключно нормами безпосередньо податкового права, значна частина відносин, які стосуються взаємодії платника із відповідними контролюючими органами, оскільки ці відносини є "владними" і стосуються реалізації органами управлінської, правоохоронної та частково правозабезпечувальної функції в сфері оподаткування, є предметом регулювання адміністративно-правових норм з похідним звідси адміністративно-правовим (галузевим) статусом учасників таких відносин. В юридичній науці і її галузевих напрямках не вщухає полеміка щодо співвідношення категорій "суб'єкт права" і "суб'єкт правовідносин", де точкою спотикання вбачається теоретична можливість чи то реальна участь у правовідносинах. Так, зокрема, В.Б. Авер'янов свого часу визначав, що "...на відміну від суб'єкта адміністративних правовідносин, суб'єкт адміністративного права має лише потенційну здатність вступати в правовідносини" [2, с. 190]. А.М. Горбач, наводячи думку С.Г. Стеценка, наголошує наступне: "...суб'єкт адміністративного права являє собою загальну категорію, яка характеризує осіб, що відповідають вимогам гіпотези норми адміністративного права, тоді як суб'єкт адміністративно-правових відносин завжди конкретно визначений, він уже фактично вступив у певні адміністративно-правові відносини" [3, с. 173].

В.К. Колпаков наполягає, що "...суб'єкт адміністративного права у конкретному випадку може і не бути учасником правовідносин, а лише має потенційну здатність. Наприклад, громадянин України, що перебуває за її межами, може теоретично в жодних адміністративно-правових відносинах не брати участі, тобто не бути їх суб'єктом, однак суб'єктом адміністративного права він є, оскільки його, як громадянина адміністративно-правові норми наділили комплексом прав та обов'язків" [4, с. 226].

В.В. Шуба відстоюючи позицію неспівпадіння категорій "суб'єкт права" і "суб'єкт правовідносин" пише зокрема наступне: "...суб'єкт права – це носій передбачених правовими нормами суб'єктивних прав та обов'язків, що має потенційну можливість участі у правовідносинах, тоді як суб'єкт правовідносин – це реальний учасник правовідносин" [5, с. 81]. Н.Р. Нижник також наголошує, що "...правильним буде назвати суб'єктами адміністративно-правових відносин осіб, наділених правами та обов'язками згідно з адміністративним законодавством, які беруть участь у таких правовідносинах" [6, с. 96-97], вказуючи на провідне значення реальної участі в адміністративних правовідносинах для визначення певної особи суб'єктом таких правовідносин, а не просто передбачену нормами права таку потенційну можливість. Н.В. Дараганова своєю чергою визначає: "...поняття «суб'єкт адміністративного права» слід виокремлювати від поняття «суб'єкт адміністративних правовідносин». Суб'єкт адміністративних правовідносин завжди є фактичним учасником правових відносин, він обов'язково бере реальну участь в них, на відміну від суб'єкта адміністративного права, який є лише можливим, потенційним претендентом на цю участь. Та для того, щоб визнаватись таким претендентом, відповідна особа повинна бути потенційно здатним носієм суб'єктивних прав і обов'язків. Причому, умовами вступу в такі правовідносин є: і наявність загальної норми, що передбачає джерела виникнення прав та обов'язків учасників адміністративних відносин, і наявність правосуб'єктності учасників адміністративних відносин, і наявність юридичних фактів як підстави виникнення, зміни або припинення врегульованих нормами адміністративного права правовідносин [7, с. 207]. Бачимо наочно, що вихідним моментом в співвідношенні визначених категорій є безперечно фактична участь в правовідносинах, яка через активні впорядковані дії суб'єкта перетворюється із потенційної, передбаченої нормами відповідної галузі права можливості на конкретно втілену у взаєминах поведінку. Якщо звернутися до робіт В.К. Колпакова, то можемо виділити його концепцію соціальних передумов, за якою: "...зовнішня відокремленість, яка характеризується наявністю системотворних ознак; персоніфікація в суспільних відносинах, тобто прояв у вигляді єдиної особи – персони; здатність виражати, здійснювати персоніфіковану волю у зв'язках із публічною владою чи волю публічної влади в процесі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин" [8, с. 51] є тими передумовами (соціальними особливостями), які "...за сприяння норми адміністративного права "перетворюють" претендента" на суб'єкта адміністративного права, визначаючи його місце і роль у сфері державного управління" [1, с. 69]. Отже, щодо полеміки з приводу визнання певного суб'єкта (індивідуального чи колективного) суб'єктом права чи суб'єктом правовідносин, наголосимо, що повною мірою можна підтримати позицію більшості науковців, які наполягають, що потенційна можливість брати участь в правовідносинах, передбачена нормами відповідного галузевого законодавства – це характерна ознака суб'єкта права, а передбачений нормами права комплекс взаємних прав та обов'язків в конкретному правовідношенні – це характерна риса суб'єкта правовідносин. Цей проміжний висновок стосується і характеристики участі осіб, коло

яких визначене податковим законодавством, як безпосередніх учасників податкових правовідносин. Втім, вбачаємо, що платник податку може бути і суб'єктом податкового права і суб'єктом податкових правовідносин, а от стосовно визначення суб'єктної ролі контролюючих органів висновок не може бути однозначним. Вважаємо, що вони реалізують свою сутність і призначення виключно через безпосередню участь в податкових правовідносинах, поза якими просто не відтворюють себе, як власне контролюючі органи. Отже, поступово. Як свідчить Р.А. Сидорук з відповідним посиланням на роботу Н.І. Хімичевої, "...суб'єктами податкового права є особи, які володіють правосуб'єктністю та потенційно здатні бути учасниками податкових правовідносин, а суб'єктами податкових правовідносин є реальні учасники конкретних податкових правовідносин" [9, с. 131]. Така теза не потребує ані уточнень, ані заперечень, а от теза стосовно того, що "... податковий орган, який є суб'єктом податкового права, вступаючи у конкретні правовідносини (наприклад, здійснюючи облік платника податків) стає суб'єктом податкових правовідносин" [9, с. 131] штовхає на певні роздуми стосовно правового статусу цих органів та його складових.

Відповідно, "...суб'єктом податкових правовідносин є суб'єкт податкового права, що реалізує свою правосуб'єктність;...суб'єкти податкового права та суб'єкти податкових правовідносин співвідносяться як загальне та часткове. Будучи суб'єктами податкового права, на яких поширюється податкове законодавство, певні особи можуть і не вступати в конкретні правовідносини, для цього необхідні певні передумови (юридичні факти). А правосуб'єктність виступає умовою участі у цих правовідносинах" [9, с. 132]. Коли йдеться про платника податку, то беззаперечним дійсно вбачається поділ його правового становища залежно від того, чи є наявними юридичні факти, які зумовлюють його реальну участь в податкових правовідносинах. І відповідно він або є просто суб'єктом податкового права (особою, потенційно здатною брати участь у відносинах із обчислення і сплати податків) або, якщо бере безпосередню участь в податкових правовідносинах, то є суб'єктом конкретних податкових правовідносин з конкретно визначеними податковим законодавством правами і обов'язками. Коли ж йдеться про контролюючі органи ми б наполягали, що така розстановка наголосів не є однозначною. Такий висновок впливає із особливостей правового статусу цих органів, як колективних суб'єктів права. Також розставленню наголосів, здається, може сприяти висновок, представлений І.О. Філіпович, за яким "...податкові відносини є суспільними відносинами щодо розподілу тягаря публічних витрат серед членів суспільства. Справедливий розподіл тягаря публічних витрат серед громадян та їх об'єднань – основне завдання податкового права, необхідність виконання його вимагає особливих засобів правового впливу" [10, с. 116]. В.І. Теремецький схиляється до думки, що податкові відносини – це суспільні відносини, врегульовані не лише нормами податкового права або нормами фінансового права [9, с. 117], оскільки, по-перше, низка податкових відносин взагалі не потребує правової регламентації (у процесі здійснення організаційної, підготовчої, інформаційної, аналітичної, масово-роз'яснювальної та іншої діяльності державних органів), по-друге, податкові відносини регулюються податковим законодавством України, яке включає комплекс (систему, сукупність) норм різних галузей права. Також варто враховувати наведені роздуми В.А. Паригіної, що з доктринальної точки зору регулювання, яка характерна більшості публічно-владних відносин ("відбувається за волею однієї із сторін") для податкового права не є характерною. Зокрема, авторка вказує: "...обов'язок зі сплати податку має дві фундаментальні передумови: по-перше, закріплення підстав його виникнення та детальної моделі його виконання у законі (акті представницького органу влади); по-друге, наявність економічної основи (об'єкта оподаткування), з якою податкове законодавство пов'язує виникнення вказаного обов'язку. Органи державної влади, що беруть участь у податкових правовідносинах, не лише не здатні адміністративним (розпорядженням) актом спричинити податковий обов'язок у потенційних платників податків, вони, за деякими виключеннями, не наділені навіть повноваженнями на те, щоб припинити або змінити його зміст після того, як згаданий обов'язок вже виник" [12, с. 20]. Таким чином видається, відповідно до наведеної тези, яку ми повною мірою поділяємо, що контролюючі органи в галузі оподаткування призначені у спосіб, визначений законом, забезпечити належне виконання обов'язку щодо обчислення та сплати податку платниками, використовуючи найрізноманітніший інструментарій публічного адміністрування. В його арсеналі весь спектр примусу, передбачений нормами податкового права, і контрольно-наглядова функція (притягнення до (фінансової) штрафної відповідальності включно), і публічно-сервісна. Саме ця, остання, має бути, на наше переконання, провідною, адже її реалізація сприяє створенню відповідних нормативних і організаційних умов для належного виконання платниками податкового обов'язку. Як свідчить Д.В. Мандичев, "...головні особливості органу, його місце в системі державних органів влади, мету, завдання,

функції, повноваження, компетенцію, відповідальність..." [13, с. 118] відображає категорія "правовий статус". Р.С. Мельник та В.М. Бевзенко зазначають наступне: "...сукупність критеріїв, які визначають зміст та межі діяльності суб'єктів публічної адміністрації – цільовий компонент правового статусу, організаційно-структурний компонент, компетенція, – утворюють таке поняття, як правовий статус суб'єкта публічної адміністрації. Саме зі змісту правового статусу учасники адміністративно-правових відносин можуть судити про роль та місце суб'єкта публічної адміністрації в таких відносинах, його мету й особливості поведінки, надані повноваження, взаємні відносини з іншими учасниками публічно-правових відносин" [14, с. 172-173]. Як бачимо, на відміну від правового статусу чи то фізичної особи, чи то індивідуального суб'єкта права, чия роль та місце в правовідносинах легко окреслюється правами, обов'язками та відповідальністю, правовий статус державного органу (органу публічного адміністрування) не може бути визначений беззаперечно за допомогою категорій "права" та "обов'язки". І дійсно, адміністрування податків це право чи обов'язок контролюючих органів в галузі оподаткування? Відповідь спірна. Адже це водночас і право, і обов'язок; це те, для чого даний орган існує і через реалізацію чого він втілюється в зовнішнє буття власне як орган, уповноважений реалізовувати державну політику в сфері оподаткування і, сприяючи реалізації публічного інтересу, виконує функції і завдання держави. В іншому випадку він просто юридична особа, а не колективний суб'єкт адміністративного права. Для визначення ролі та призначення відповідного органу публічного адміністрування, а податкові контролюючі органи не є виключенням з цього, використаємо категорію "компетенція". Її пропонуємо розуміти так, як свого часу наполягав Ю.О. Тихомиров, а саме, як: "покладений законним чином на уповноважений суб'єкт об'єм публічних справ..." [15, с. 55], водночас включаючи до компетенційних елементів наступне: "...а) нормативно встановлену мету; б) предмети відання як юридично оформлені сфери та об'єкти впливу; в) владні повноваження як гарантована законом міра прийняття рішень та здійснення дій..." [15, с. 56]. Особливістю нормативного визначення повноважень, як складової компетенційного блоку, є їх оформлення у вигляді, наприклад: *керує, управляє, вирішує, бере участь, організує, координує, розробляє, контролює, забороняє, проводить* тощо. В.Б. Авер'янов, виходячи з такого положення наголошує на "...непотрібності штучного текстуального розмежування функцій і повноважень." [16, с. 58]. В даному випадку не є принциповим чи це уповноваження відповідного органу на певні дії, чи перелік питань, які повинні вирішуватися щоденно управлінською працею; головне – вони (дії) повинні безперервно регулярно здійснюватися на виконання функцій та завдань держави у відповідній сфері. На думку І.Л. Бачило: "...складовою частиною в компетенцію входять функції, які визначають, «що» робить орган, виступаючи в результаті правовим явищем. У широкому розумінні під компетенцією вона вбачає, крім функцій, характеристику місця органу в системі управління, його завдання, об'єкти відання, коло діяльності, повноваження і відповідальність, а у вузькому – права та обов'язки органу" [17, с. 52-54]. В. Яременко, О. Сліпушко під функцією вбачають і повинність, місію [18, с. 707]. Саме на цьому, останньому, наголосимо окремо, оскільки це підтверджує, що через реалізацію компетенції, складовою якої є повноваження і функції, виявляється певна повинність, місія відповідного органу публічного адміністрування. Це не право брати участь у правовідносинах і не обов'язок. Це – саме повинність. А це, своєю чергою, приводить до розуміння, що поза певних правовідносин владного характеру, для участі в яких відповідна публічна адміністрація створена та функціонує, вона загалом ніби то "випадає" із механізму правового впливу, який просто не здійснюється через відсутність основного учасника – публічної адміністрації. Як бачимо, – це не конкретні права та обов'язки. Це так звані "правообов'язки", які відповідний орган публічного адміністрування реалізує щодня і щохвилини робочого часу, тим самим виявляючи свою роль та призначення. Це своєю чергою приводить до розуміння, що реалізація "правообов'язків" (місії, повинності), на відміну від прав та обов'язків, які закінчуються своєю реалізацією чи виконанням, є процесом безперервним, тривалим, регулярним і не закінчується реалізацією певних заходів. **Висновки.** Отже, владні повноваження відповідних контролюючих органів в галузі реалізації державної політики в сфері оподаткування – це передумова належного виконання платниками податків покладеного на них юридичного обов'язку щодо обчислення та сплати відповідного податку чи іншого платежу фіскального характеру. Втім, владні повноваження примусового змісту та характеру не повинні посідати в діяльності цих органів переважного місця. Не применшуючи ролі та значення таких повноважень, враховуючи, що ці органи та їх посадові особи, виходячи із їх правового статусу (і адміністративно-правового, і податкового) щомиті вирішують певні управлінські проблеми у визначеній сфері суспільних відносин, наголосимо на важливості та неперервності створення нормативних та організаційних

умов для забезпечення належного виконання платниками податкового обов'язку. Це здійснюється через активні впорядковані юридичні дії позитивного характеру, через відповідну виконавчо-розпорядчу діяльність за допомогою передбачених адміністративним і податковим законодавством інструментів публічного адміністрування. Контролюючі органи в сфері оподаткування не існують просто, як суб'єкти податкового права (можливі учасники податкових правовідносин), а, виходячи із їх адміністративно-правового статусу, як колективних суб'єктів адміністративного права, виявляють свою сутність і призначення виключно в правовідносинах, в яких вони беруть участь з моменту свого створення і впродовж всього існування. Такі правовідносини мають місце не тільки стосовно конкретних платників, а й існують як безособові, спрямовані на загал (так звані "абсолютні").

Список використаних джерел:

1. Каменська Н.П. Суб'єкти адміністративного права:аналітичні роздуми до дискусії.Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 5. С. 68–71.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина. К. 2004. 584 с.
3. Горбач А.М. Суб'єкти адміністративно-правових відносин. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 2. Ч. 4. С. 172–174.
4. Загальне адміністративне право : підручник / [Гриценко І.С., Мельник Р.С., Пухтецька А.А. та інші]; за заг. ред. І.С. Гриценка. К. 2015. 568 с.
5. Шуба В.В. Адміністративно-правові відносини в діяльності органів прокуратури України: загальнотеоретичні аспекти : дис. ... кандидата юрид. наук : спец. 12.00.07 / Шуба Володимир Васильович; Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Д., 2006. 200 с.
6. Нижник Н. Р. Государственно-управленческие отношения в демократическом обществе. К. 1995. С. 96–97.
7. Дараганова Н. В. Дискусійні питання класифікації суб'єктів адміністративного. Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. 2010. № 4 (8). С. 206–210.
8. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен. К. 2004. 528 с.
9. Сидорук Р. А. Співвідношення понять "суб'єкт податкового права" та "суб'єкт податкових правовідносин". Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ "ОЮА". Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса. 2013. Т. 2. С. 130–132.
10. Філіпович І. О. Податкові відносини як об'єкт правового регулювання: узагальнення методологічних основ та новаті подальшого розвитку. Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 1. С. 114–119.
11. Теремецький В.І. Сутність та ознаки податкових правовідносин в аспекті сучасного податкового права. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 1. С. 115–126.
12. Парыгина В.А. Налоговые правоотношения. Бизнес в законе. 2007. № 2. С. 18–26.
13. Мандичев Д.В. Поняття адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади. Право і суспільство.2010. № 5. С. 117–121.
14. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право : навчальний посібник ; за заг. ред. Р.С. Мельника. Київ : Ваіте, 2014. 376 с.
15. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции. М. 2001. 355 с.
16. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. К. 1979. 150 с.
17. Бачило И. Л. Функции органов управления. Правовые проблемы оформления и реализации. М. 1976. 198 с.
18. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. Т. 3 : Обє – Роб / уклад. : В. Яременко, О. Сліпушко. К. 1998. 928 с.